

REMISSVAR

2026–10–08

Dnr: BO 2026–0210

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

ju.L5@regeringskansliet.se

Remiss av delbetänkandet Mer flexibla regler om verkställighet av häktning och fängelsestraff (SOU 2026:30)

(dnr Ju2026/01198)

Inledning

Barnombudsmannens yttrande grundar sig på uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Barnombudsmannen avgränsar yttrandet på aktuell remiss till övergripande synpunkter, samt särskilda synpunkter på vissa av förslagen i avsnitt 7.3, 10.2, 11.3 och 11.4 till den del förslagen är direkt tillämpliga på barn.

Övergripande synpunkter

Tidiga, långsiktiga och samordnade insatser behövs

Att vi har en situation där barn blir föremål för frihetsberövande, misstänkta eller dömda för brott, synliggör ett svek från vuxenvärlden. Det är ett misslyckande i ansvariga myndigheters förmåga att i tid identifiera och möta barns behov och rätt till skydd, stöd och trygga uppväxtvillkor. Barn och unga som Barnombudsmannen har träffat under 2024 och 2025 – frihetsberövade, misstänkta eller dömda för brott – har återkommande beskrivit hur vuxenvärlden inte har reagerat eller agerat i tid. Barnombudsmannen vill utifrån detta betona angelägenheten i att straffrättsliga åtgärder kombineras med tidiga, långsiktiga och samordnade insatser som utgår från varje barns behov och förutsättningar. Målet måste vara att samhället hinner före. Som en frihetsberövad kille som Barnombudsmannen träffat uttryckte:

"Ni måste hinna före de kriminella."¹

Särreglering behövs för barn som frihetsberövas

Frågor som rör frihetsberövade barn behöver ses i ljuset av barns särskilda behov och egna särskilda rättigheter. Regleringen kan inte se ut på samma sätt som för

¹ Barnombudsmannen (2025), "Ni måste hinna före." Barn och ungas berättelser om att vara frihetsberövad

frihetsberövade vuxna. Varje frihetsberövat barn ska, enligt barnkonventionen, behandlas humant och med respekt för människans inneboende värdighet och på ett sätt som beaktar behoven hos personer i dess ålder.²

Utredningen har bedömt att personer under 18 år helt ska undantas från vissa av de föreslagna förändringarna, vilket är positivt ur ett barnrättsperspektiv. För barn behövs tydlig särreglering, starkare rättssäkerhet och högre skydd, och inte bedömningar inom ramen för ett vuxenanpassat system.

Barnombudsmannen har lyssnat till barn och unga med erfarenheter av bland annat arrest och häkte. Barnens och de ungas berättelser synliggör de särskilda påfrestningar som olika former av frihetsberövanden innebär för barn och unga. En frihetsberövad kille Barnombudsmannen pratat med beskriver sin erfarenhet av arrest så här:

*"Personalen kan be dig hålla tyst. Vara otrevliga och säga grejer till dig. För de vet att de aldrig kommer träffa dig. Så där kan de vara ännu mer otrevliga. För att i arresten är det inte kriminalvård eller så. Det är [vaktbolag] eller vad det är."*³

En frihetsberövad tjej beskriver sin erfarenhet av arresten så här:

*"Jag blev chockad när jag kom till arresten. När jag kom dit fick jag klä av mig naken fram för [flera] manliga vakter eller poliser och fick byta kläder [...] polisen ska inte tvinga [barn] att klä av sig. Det är konstigt. Behandla mig som en människa, inte smuts."*⁴

Barnombudsmannen vill i detta sammanhang framhålla att arrestmiljön inte är anpassad för barn. Trots att barn endast ska placeras i polisarrest i undantagsfall har antalet barn som placerats i arrest ökat kraftigt, med rekordnivåer under 2024.⁵

Även häktesmiljöer präglas av isolering och mycket begränsad stimulans, vilket kan vara särskilt påfrestande för barn och få allvarliga konsekvenser för deras psykiska hälsa. Också kortare vistelser i häkte kan innebära en stor belastning för ett barn. En frihetsberövad tjej beskriver häktet så här:

*"De missbrukar isoleringen på häktet. Personalen måste få en utbildning och typ kontroll om barns rättigheter och hur man ska behandla barn".*⁶

En frihetsberövad kille beskriver isoleringen i häktet så här:

*"Det här är inte något liv. Särskilt inte för barn. Som barn behöver man någon att prata med. Man kan få psykoser här."*⁷

² Artikel 37 barnkonventionen

³ Barnombudsmannen (2025), "Ni måste hinna före."

⁴ Barnombudsmannen (2025), "Ni måste hinna före."

⁵ Barnombudsmannen (2025), "Ni måste hinna före."

⁶ Barnombudsmannen (2025), "Ni måste hinna före."

⁷ Barnombudsmannen (2025), "Ni måste hinna före."

Barnombudsmannen vill mot denna bakgrund understryka att de förslag som innebär att barn undantas från regler som gäller vuxna är viktiga ur ett barnrättsperspektiv, och samtidigt understryka att det inte är tillräckligt att barn formellt undantas från vissa regler. Det behöver också säkerställas att de bestämmelser som gäller för barn i praktiken ger barn ett tillräckligt skydd och är förenliga med deras rättigheter.

Nämnvärt har vissa barn och unga som Barnombudsmannen träffat beskrivit att positiva erfarenheter av sitt frihetsberövande har varit nära kopplade till att deras rättigheter och behov har tillgodosetts. Det kan till exempel handla om att få tillgång till skola, att den isoleringsbrytande miljön anpassats för barn, men också om att mötas av personal med respekt och empati. En frihetsberövad kille beskrev att:

*"Jag har aldrig älskat skolan så mycket som jag gör här. Nu känns det som att jag har fått den hjälpen jag behöver på riktigt."*⁸

En annan frihetsberövad kille förklarar:

*"En bra personal hälsar varje gång, visar respekt och säger att vi ska göra bättre ifrån oss nästa gång."*⁹

Barns erfarenheter visar vikten av en barnsyn som utgår från att barn har särskilda behov och rättigheter. Dessa ska vara vägledande när barn är frihetsberövade och utgöra en självklar utgångspunkt när förändringar som påverkar barn föreslås.

Barn har inte gjorts delaktiga i utredningens arbete

Det framgår inte tydligt i utredningen att barn fått komma till tals när det gäller de förslag som omfattar personer under 18 år, vilket är en brist ur ett barnrättsperspektiv. Barn har rätt att komma till tals i frågor som rör dem¹⁰, och barns egna erfarenheter och perspektiv är viktiga för att bedöma hur förslag påverkar barn i praktiken. Vid alla beslut som rör barn ska också barnets bästa beaktas i första hand¹¹, vilket kräver en konkret analys av konsekvenserna för olika grupper av barn. Barn är experter på sina egna liv. Barnombudsmannen anser därför att det fortsatta arbetet behöver innefatta djupare barnrättsliga analyser, där barns egna erfarenheter och perspektiv är ett underlag. Som en frihetsberövad tjej Barnombudsmannen träffat beskriver det:

*"Det är viktigt att ha vuxna som i steg ett vill lyssna på barn, på riktigt. Man måste vilja lyssna till att börja med för att förstå."*¹²

⁸ Barnombudsmannen (2025), "Ni måste hinna före."

⁹ Barnombudsmannen (2025), "Ni måste hinna före."

¹⁰ Artikel 12 barnkonventionen

¹¹ Artikel 3 barnkonventionen

¹² Barnombudsmannen (2025), "Ni måste hinna före."

7.3 Rätten till enrum enligt häkteslagen avskaffas

Barnombudsmannen avstyrker förslaget till den del det är tillämpligt på personer under 18 år.

Barnombudsmannen ser allvarligt på det faktum att förslaget innebär att barn omfattas av samma placeringsregel som vuxna. Att avskaffa huvudregeln om enrum utan särskild reglering för barn riskerar att leda till placeringar som äventyrar barns trygghet, integritet och säkerhet.

Frihetsberövade barn som Barnombudsmannen pratat med har berättat om risker att till exempel placeras med rivaliserade gäng, berättat om erfarenheter att placeras med personer som har varit dubbelt så gamla, och med personer som mått väldigt psykiskt dåligt.¹³ En placering tillsammans med en annan intagen kan innebära risker som är svåra att förutse och hantera och konsekvenserna kan bli särskilt allvarliga för barn.

I betänkandet (s. 101) lyfts risker med överbeläggning och fler intagna i samma rum. Utredningen redogör för att det från olika håll har påtalats att placering av fler än en intagen i samma bostadsrum kan medföra risker för såväl den intagna som för personalen. Vidare beskrivs att fler intagna i samma rum kan öka risken för våld och hot samt leda till psykiska påfrestningar i form av stress och ångest, där vissa grupper – exempelvis unga – kan vara särskilt sårbara. Barnombudsmannen anser att dessa risker måste tillmätas särskild betydelse när det gäller barn. Det framstår som motsägelsefullt att lyfta unga som en särskilt sårbar grupp och samtidigt avskaffa den huvudregel som i dag ger barn rätt till enrum.

Barnombudsmannen vill mot denna bakgrund betona att det måste finnas en särreglering som gäller för barn, innebärande att barn under 18 år, oberoende av könsidentitet eller juridisk könstillhörighet¹⁴, alltid har rätt att placeras i enrum. Avsaknad av särreglering för barn riskerar att strida mot artikel 3 om att barnets bästa ska beaktas i första hand vid alla åtgärder som rör barn och artikel 37 och 40 som bland annat rör behovet av en behandling som främjar frihetsberövade barns värdighet och tar hänsyn till barnets ålder.¹⁵

Kriminalvårdens förmåga att hantera platsbrist eller andra lägen inom myndigheten utgör inte ett tillräckligt skäl till att föreslå försämringar i reglerna för frihetsberövade barn på det sätt som nu sker.

10.2 En tydligare reglering om inställetid för dömda som inte är frihetsberövade samt utökade möjligheter för Kriminalvården att skjuta upp verkställigheten vid platsbrist i anstalterna

Barnombudsmannen kan varken tillstyrka eller avstyrka förslaget om att tiden för inställelse, där fängelsestraff ska verkställas, ska få uppgå till högst tre månader från föreläggandet.

Barnombudsmannen ser positivt på att den nuvarande regleringen förtydligas genom att en uttrycklig yttersta tidsgräns införs, vilket kan bidra till ökad förutsebarhet för ett dömt barn. Samtidigt framgår det inte tydligt av utredningen att konsekvenserna för barn av den föreslagna tremånadersgränsen har analyserats utifrån principen om barnets bästa enligt artikel 3 i barnkonventionen.

¹³ Barnombudsmannen (2025), "Ni måste hinna före."

¹⁴ Artikel 2 barnkonventionen

¹⁵ Artikel 3, 37, och 40 barnkonventionen

Det behöver analyseras om tre månader är en väl avvägd tidsgräns ur ett barnrättsperspektiv, med beaktande av barnets individuella situation, exempelvis hemförhållanden, behov av skydd och stöd samt skolgång. Barnombudsmannen är således positiv till att en tydlig yttersta gräns införs, men kan inte ta ställning till den föreslagna tremånadersgränsen innan dess förenlighet med barnets bästa har analyserats.

Barnombudsmannen ser positivt på och tillstyrker att barn under 18 år inte ska omfattas av den delen av förslaget som avser utökade möjligheter att skjuta upp verkställigheten vid platsbrist i anstalterna. Barn ska inte bära konsekvenserna av platsbrist inom Kriminalvården, och en fördröjd verkställighet riskerar dessutom att stå i konflikt med behovet av en snabb och tydlig reaktion på brott¹⁶ när det gäller unga lagöverträdare.

11.3 Fler kategorier av fängelsestraff ska kunna verkställas med elektronisk övervakning

Barnombudsmannen kan varken tillstyrka eller avstyrka förslaget i den del det innebär att personer under 18 år ska omfattas av utvidgningen av möjligheten att verkställa fängelsestraff med elektronisk övervakning.

Barnombudsmannen motsätter sig inte elektronisk övervakning som verkställighetsform i sig. För vissa barn kan verkställighet med elektronisk övervakning innebära en mindre ingripande verkställighetsform än frihetsberövande i fängelse. Det kan exempelvis innebära att barnet får möjlighet att vara kvar i sin vardagsmiljö och upprätthålla sin skolgång och sina sociala relationer. Samtidigt har barn och unga som Barnombudsmannen pratat med beskrivit uppväxtförhållanden där hemmet och bostaden inte varit en trygg plats. För dessa barn kan en verkställighet i bostaden i stället innebära en ökad utsatthet.

Barns förutsättningar och behov ser således mycket olika ut. För vissa barn kan elektronisk övervakning innebära ett väsentligt alternativ till fängelse, medan det för andra barn kan innebära att de återförs till eller blir kvar i en miljö där de riskerar att utsättas för våld, exploatering eller annan utsatthet.

Frihetsberövade barn och unga som Barnombudsmannen mött beskriver en uppväxt där våld förekommit sedan tidig ålder, i hemmet och andra i miljöer. De berättar om att ha bevittnat eller själva direkt utsatts för fysiskt, psykiskt och sexuellt våld, hedersrelaterat våld och förtryck, försummelse och bristande omsorg. Som en frihetsberövad tjej Barnombudsmannen pratat med uttrycker det:

| *"Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem."*¹⁷

Utredningen lyfter (s. 173–174) att en fördjupad lämplighetsprövning ska krävas innan beslut fattas om verkställighet i den dömdes bostad. Barnombudsmannen anser att lämplighetsbedömningen behöver omfatta just barnets trygghet i den miljö där verkställigheten ska ske. Bedömningar av exempelvis brottets karaktär, brottsoffer och återfallsrisk är väsentliga, men kan inte ersätta en uttrycklig bedömning av om bostaden är en trygg plats för barnet.

¹⁶ Prop. 2025/26:132, Frihetsberövade påföljder för barn och unga

¹⁷ Barnombudsmannen (2025), "Ni måste hinna före."

Barnombudsmannen vill i sammanhanget även framhålla att barns utsatthet inte enbart är kopplad till den fysiska miljön. Barn och unga lever en stor del av sina liv i digitala miljöer där de kan utsättas för påverkan, grooming till nya brott och exploatering. En verkställighetsform som huvudsakligen begränsar barnets rörelsefrihet i den fysiska miljön behöver därför bedömas utifrån barnets hela livssituation, inklusive barnets utsatthet och behov av skydd i digitala miljöer.

Av betänkandet (s. 175) framgår att utredningen bedömer att de föreslagna förändringarna sannolikt kommer att påverka barn i mer begränsad utsträckning och därför inte föreslår någon särskild reglering för barn. Barnombudsmannen anser inte att detta utgör en tillräcklig bedömning av förslagets konsekvenser för barn. Att konsekvenserna kan skilja sig betydligt mellan olika barn är tvärtom ett skäl att närmare analysera hur förslaget kan påverka barn med olika förutsättningar och behov. I en sådan bedömning måste barnets bästa beaktas i första hand och barns särskilda behov och rättigheter säkerställas. Ett införande av förslaget förutsätter enligt Barnombudsmannen därför en tydlig barnanpassad reglering samt en uttrycklig prövning av att den miljö där verkställigheten ska ske är trygg och säker.

11.4 Karenstiden efter verkställighet med elektronisk övervakning avskaffas och ersätts med en individuell bedömning

Barnombudsmannen kan varken tillstyrka eller avstyrka förslaget om att avskaffa karenstiden efter tidigare verkställighet med elektronisk övervakning, till den del det omfattar personer under 18 år.

Barnombudsmannen ser positivt på att återfall i brott ska beaktas inom ramen för en individuell helhetsbedömning i stället för genom en generell karenstid. Samtidigt konstaterar Barnombudsmannen att utredningen (s. 178) endast anger att den inte ser skäl att föreslå särskilda regler för personer under 18 år. Det framgår inte uttryckligen hur avskaffandet av karenstiden har analyserats utifrån barnets bästa enligt artikel 3 i barnkonventionen eller vilka konsekvenser förändringen kan få för barn.

Vid bedömningen av om ett barn på nytt ska få verkställa ett fängelsestraff med elektronisk övervakning vill Barnombudsmannen understryka att barnets ålder, mognad, utveckling och behov av stöd beaktas. Det behöver även beaktas hur en tidigare verkställighet med elektronisk övervakning har fungerat för det enskilda barnet och vilka konsekvenser en ny verkställighet kan få, exempelvis för skolgång, stöd och behandling samt barnets trygghet och utveckling.

Barnombudsmannen är således positiv till att återfall ska bedömas individuellt, men kan inte ta ställning till om karenstiden bör avskaffas för personer under 18 år innan konsekvenserna för barn och behovet av en barnanpassad reglering har analyserats.

Beslut har fattats av barnombudsmannen Juno Blom. Föredragande i ärendet har varit utredare Linnéa Jaurell. I den slutliga handläggningen av ärendet har även tillförordnad avdelningschef och chefsjurist Tove Björnheden deltagit.

Juno Blom
Barnombudsman